
[2024-79 i 80-RE](#)

Causa 2024-79 i 80-RE

(Rivero Orendain i García Rivero c/ Principat d'Andorra)

Números de registre: 529-2024 i 530-2024. Recursos d'empara

Sentència del 13 de març del 2025

BOPA núm. 33, del 26 de març del 2025

En nom del Poble Andorrà;

El Tribunal Constitucional;

Atesos els escrits respectius presentats i registrats al Tribunal Constitucional, el 29 de novembre del 2024, per la representació processal de les Sres. Maria Gabriela Rivero Orendain i Maria Gabriela García Rivero, mitjançant el qual interposa sengles recursos d'empara contra l'autè del 13 d'abril del 2018, dictat per la Secció d'Instrucció Especialitzada 1 de la Batllia, per una presumpta vulneració dels drets a un judici de durada raonable i a la defensa, reconeguts a l'article 10 de la Constitució, i, atès que demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració dels drets esmentats, que ordeni a la Secció d'Instrucció Especialitzada 1 de la Batllia seguir de forma immediata i urgent el procediment penal (Diligències Prèvies núm. 8000038/2018), que es procedeixi a prendre declaració a les recurrents i que es reconegui el seu dret a ser indemnitzades pels danys i pels perjudicis causats per les dilacions indegudes i per la indefensió soferta en la quantia que sigui fixada per la jurisdicció ordinària;

Vista la Constitució, especialment els articles 10, 41.2, 98 c) i 102;

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, especialment el títol IV, capítols primer i sisè;

Vist l'autè del Tribunal Constitucional del 20 de desembre del 2024 que va acumular els recursos d'empara 2024-79-RE i 2024-80-RE i va admetre a tràmit, sense efectes suspensius, aquesta causa acumulada;

Vist l'escrit d'al·legacions presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 23 de gener del 2025, pel Ministeri Fiscal;

Vistes les conclusions formulades el 29 de gener del 2025 pel Ministeri Fiscal, i, el 12 de febrer del mateix any per la part recurrent;

Escollat l'informe del magistrat ponent, Sr. Joan Manel Abril Campoy;

1. Antecedents processals davant les jurisdiccions ordinàries

1.1. El 13 d'abril del 2018, la Batllia de Guàrdia (Penal) va dictar un autè de control i de bloqueig patrimonial contra les Sres. Maria Gabriela Rivero Orendain i Maria Gabriela García Rivero, entre d'altres, per un presumpte delictè major de blanqueig de diners o valors, tipificat i penat a l'article 409 del Codi penal.

1.2. La representació processal de les recurrents va invocar davant la Batllia la vulneració del seu dret a un procés sense dilacions indegudes, concretament, el 30 de juliol i el 14 d'octubre del 2024, pel que fa a la Sra. Maria Gabriela Rivero Orendain, i, el 14 d'octubre del 2024, pel que fa a la Sra.

1.3. El 29 de novembre del 2024, la representació processal de les Sres. Maria Gabriela Rivero Orendain i Maria Gabriela García Rivero va interposar sengles recursos d'empara contra l'autè del 13 d'abril del 2018, dictat per la Secció d'Instrucció Especialitzada 1 de la Batllia, per una presumpta vulneració dels drets a un judici de durada raonable i a la defensa, reconeguts a l'article 10 de la Constitució.

2. Argumentació jurídica

2.1. Argumentació de les recurrents

- Les recurrents en empara fonamenten els seus recursos en la infracció del dret a la jurisdicció, en el seu vessant del dret a un judici de durada raonable, així com del dret a la defensa -article 10.2 de la Constitució.

- Exposen que les diligències prèvies 8000038/2018, seguides davant la Secció d'Instrucció Especialitzada 1 de la Batllia, van ser incoades mitjançant un autè del 13 d'abril del 2018 per un presumpte delictè de blanqueig, entre d'altres, i es va acordar el bloqueig i el control dels comptes bancaris oberts a l'entitat bancària BPA, com a mesura cautelar per garantir l'eventual comís i el comís per equivalència.

- Assenyalen que les mesures cautelars presenten un caràcter temporal, instrumental i accessori i aquestes haurien de decaure quan es dicta un autè de sobreseïment i d'arxivament al final de la instrucció i que, en aquest cas, de les actuacions es desprèn que després de 6 anys i 7 mesos no s'ha practicat l'única diligència d'investigació per salvaguardar el dret a la defensa, és a dir, la declaració dels investigats.

- La demora en la instrucció ha provocat que s'hagi acordat la declaració de fallida de l'entitat bancària BPA, i, ara els fons, en comptes de trobar-se dipositats a l'AFA, formen part de la massa de creditors de la societat en fallida. Per consegüent, si es pot acreditar l'origen lícit dels fons ja no es restituïran automàticament als seus titulars, sinó que tindran un dret de crèdit contra la massa de

creditors.

- En la instrucció existeixen llargs períodes d'inactivitat, tal com ha estat reconegut respecte del també investigat en les mateixes diligències prèvies, el Sr. Juan Antonio García Ramírez. De conformitat amb els criteris jurisprudencials, la causa no revesteix especial complexitat i els fets estan delimitats des de la incoació; han transcorregut 6 anys i 7 mesos sense que els investigats hagin estat citats a declarar, i la causa de la dilació indeguda rau en què la Secció d'Instrucció Especialitzada 1 no ha citat a cap dels investigats per prendre'ls declaració.
- Com a conseqüència de les dilacions indegudes, s'ha lesionat el seu dret a la defensa, ja que sense prendre declaració als investigats la instrucció no es pot finalitzar. Afegeixen que la declaració com a investigats no només suposa complir amb les finalitats de la instrucció, sinó també conèixer la imputació que pesa sobre l'investigat i que condiciona la seva posició al llarg del procés. Es tracta d'una indefensió de caire material.
- Així mateix, es demana que, reconeguda la vulneració dels drets fonamentals a no patir dilacions indegudes, també es reconegui el seu dret a rebre una indemnització pels danys i perjudicis causats pel bloqueig dels comptes, els quals hauran de ser fixats per la jurisdicció ordinària.
- Per acabar, les recurrents demanen també al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que ordeni a la Secció d'Instrucció Especialitzada 1 de la Batllia seguir de forma immediata i urgent el procediment penal (Diligències Prèvies núm. 8000038/2018), i que es procedeixi a prendre declaració a les recurrents.

2.2. Argumentació del Ministeri Fiscal

- Després de recordar els paràmetres per a l'estimació de la durada irraonable establerts, tant pel Tribunal Constitucional com pel Tribunal Europeu dels Drets Humans, el Ministeri Fiscal examina les actuacions d'aquesta causa que desgrana de manera detallada, i constata que durant la instrucció es van dictar diverses resolucions i es van realitzar nombroses diligències judicials, per tal d'obtenir la informació necessària per a la investigació dels fets, ja que és una causa de gran complexitat tècnica i jurídica, amb un total de 19 persones encausades i de 6 societats investigades i que acumula un gran volum de documentació financera que ha de ser degudament analitzada per les autoritats judicials a fi de poder efectuar les declaracions dels encausats amb les garanties degudes.

- Destaca que l'estat de salut del Sr. Juan Antonio García Ramírez (un dels principals encausats, exmarit i pare respectivament de les recurrents en empara i també titular dels comptes embargats) no havia permès que aquest comparegués anteriorment davant les autoritats judicials andorranes, ja que havia de sotmetre's a duríssims tractaments mèdics que li feien impossible comparèixer físicament. I quan finalment va comparèixer es va haver de fer un recés durant la declaració, la qual es reprendrà pròximament, ja que la durada de la declaració era molt llarga i no es veia capacitat per fer-la tota en un dia.

- Afegeix que posteriorment a la declaració del Sr. García Ramírez es procedirà a efectuar les declaracions de la resta dels encausats, entre elles, les declaracions de les recurrents en empara.

- Finalment, manifesta que el recurs d'empara no és la via idònia per discutir l'argument relatiu al fet que, en cas que es decidís acordar l'aixecament de l'embargament, la tardança en la instrucció hauria provocat que els fons que es troben actualment embargats en el marc d'aquesta causa passarien a formar part de la massa de creditors de la fallida de l'entitat bancària BPA.

- Per tots aquests motius, considera que en aquest cas no s'ha vulnerat el dret a un judici de durada raonable, ni el dret a la defensa, reconeguts a l'article 10 de la Constitució.

3. Fonaments jurídics del Tribunal Constitucional

3.1. La jurisprudència d'aquest Tribunal Constitucional ha establert quins són els paràmetres que s'han de prendre en consideració per poder concloure si la durada d'un judici és o no és raonable (vegeu per ex. les sentències del 14 de març del 2001 -causa 2000-17-RE-, del 7 de setembre del 2005 -causa 2005-21-RE-, del 7 de maig del 2018 -causes 2017-38-RE i 2017-54-RE-, del 7 de setembre del 2018 -causa 2018-10-RE-, del 19 de desembre del 2018 -causa 2018-50-RE-, del 22 de maig del 2019 -causa 2019-14-RE-, del 13 de juliol del 2020 -causa 2020-19-RE-, del 14 de febrer del 2022 -causa 2021-97-RE-, del 20 d'abril del 2022 -causa 2022-23-RE-, i, del 7 de setembre del 2022 -causa 2022-39-RE).

I aquesta doctrina del Tribunal Constitucional s'alinea amb la jurisprudència del Tribunal Europeu dels Drets Humans (veg. la sentència del 13 de juliol de 1983, recaiguda en el cas Zimmermann i Steiner c/ Suïssa, així com la sentència del 27 de juny del 2000, recaiguda en el cas Frydlender c/ França).

3.2. La concreció de la durada "*raonable*", com a concepte jurídic indeterminat, exigeix valorar la complexitat processal, el temps transcorregut, l'actitud processal de les parts i l'activitat dels tribunals (veg. les sentències del 25 de maig del 2007 -causa 2007-2-RE- i del 10 d'octubre del 2016 -causa 2016-8-RE-), d'acord amb les peculiaritats del cas concret (veg. la sentència del 15 de desembre del 2014 -causa 2014-23-RE).

3.3. Si traslладem les consideracions anteriors al cas actual es pot constatar, en primer terme, que aquest Tribunal Constitucional -causa 2024-52-RE- ja va constatar la lesió del dret a la jurisdicció, en el seu vessant del dret a un judici de durada raonable, reconegut a l'article 10 de la Constitució, en les mateixes diligències prèvies respecte d'un altre investigat.

En efecte, la sentència del Tribunal Constitucional del 18 de novembre del 2024, recaiguda en la causa referida, exigia prendre en consideració en el cas concret la complexitat del litigi, els marges ordinaris de la durada dels litigis del mateix tipus, l'interès que arrisca el demandant d'empara, la seva conducta i l'actuació dels òrgans judicials, a la qual cosa cal afegir ara la natura dels procés i dels interessos que en són objecte. L'apreciació i la valoració d'aquests criteris diversos van dur a la sentència esmentada, dictada fa quatre mesos en relació amb un altre investigat, però fonamentada en els mateixos fets per tal de proclamar la lesió del dret a la jurisdicció.

3.4. Dels elements fàctics resta provat que el procediment penal es va iniciar el 13 de març del 2018, amb llargs períodes d'inactivitat i amb un desenvolupament processal mínim, atès que, com ja indicàvem en la nostra sentència del 18 de novembre del 2024, no es va practicar cap actuació derivada de la investigació policial, ni s'ha pres declaració a les recurrents com a investigades. Així, han transcorregut més de 7 anys, i aquest període de temps és, de manera objectiva, una dilació que no pot entendre's com a raonable, ni ajustada al temps que esmercen altres tribunals del mateix tipus per a la tramitació d'unes diligències prèvies similars. I aquesta dilació indeguda no és raonable, ja sigui des de la totalitat del procés o des dels diferents lapses de temps d'inactivitat existents.

És cert que en aquests tipus de procediments, pel nombre de persones investigades i pel contingut econòmic rellevant de les operacions, es pot considerar que existeix una certa complexitat des del punt de vista processal, però això no fonamenta una durada com aquesta en què s'han portat a terme molt poques actuacions processals.

A més, les recurrents en empara assumeixen un gran risc de demora, atès que la quantitat econòmica dels comptes bancaris objecte de la trava és molt important, ja que supera els 5 milions d'euros i sense que un retard tan dilatat, per molt que s'al·legui les raons de la salut d'un altre investigat, pugui ser atribuïble a la conducta de les recurrents.

3.5. Les recurrents en empara sol·liciten que es reconegui la vulneració del dret a la defensa, com a manifestació de l'article 10 de la Constitució i que s'ordini a l'òrgan judicial instructor que prengui declaració a les investigades i que continuï la instrucció de forma immediata i urgent.

En el cas que ens ocupa no s'ha produït una limitació o un menyscapte del dret a la defensa de les recurrents, sinó que la lesió del seu dret fonamental a la jurisdicció es desprèn de la durada no raonable del procés penal.

En aquest sentit, com aquest Tribunal Constitucional va exposar en la seva sentència del 17 de gener del 2023 (causa 2022-60-RE) i del 20 de setembre del 2023 (causa 2023-39-RE):

"L'estimació de l'excessiva i indeguda durada del procés determina l'adopció d'aquelles mesures que l'article 92 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional estableix per tal que siguin adoptades per a la reposició del recurrent en la plenitud del seu dret a un procés de durada raonable. Aquest Tribunal ja ha fet ús d'aquesta possibilitat en diverses ocasions i darrerament en la seva sentència del 17 de gener del 2023 (causa 2022-60-RE) ja esmentada al fonament jurídic anterior. Per aquest motiu és procedent fixar a la Secció d'Instrucció Especialitzada 1 de la Batllia un termini dins el qual haurà de culminar les diligències acordades o aquelles altres que resultin procedents i concloure el sumari, d'acord amb la decisió ja presa en la providència del 22 de setembre del 2021, tot i la petició del Ministeri Fiscal en el seu escrit del 22 de gener del 2022. En uns temps en els quals el dret comparat ens dona mostres de la voluntat dels legisladors dels països respectius, en el sentit que la instrucció d'un procés penal tingui una durada en el temps de caràcter prefixat, el lapse temporal transcorregut en aquest cas, des de l'inici de les actuacions, no és admissible. Aquest termini es fixa en sis mesos, prorrogables per uns altres sis, mitjançant resolució degudament fonamentada".

En consonància amb la seva doctrina, aquest Tribunal considera adient fixar un termini de 6 mesos per tal que la Secció d'Instrucció Especialitzada 1 de la Batllia posi fi a la instrucció de les diligències prèvies 8000038/2018. Aquest termini només podrà ser prorrogat per 6 mesos, en el cas que es dicti una resolució de la Batllia que fonamenti degudament la necessitat de la pròrroga.

3.6. En darrer terme, constatada per aquest Tribunal la durada indeguda i no raonable d'aquest procés penal, les recurrents sol·liciten que el Tribunal Constitucional reconegui que s'han de rescabalar els danys i els perjudicis produïts, atès que les recurrents tenen els seus comptes embargats des del 2018.

Resulta clar que l'estimació del recurs d'empara comporta, de conformitat amb l'article 92.2 de la Llei

qualificada del Tribunal Constitucional, una indemnització que haurà de ser determinada per la jurisdicció ordinària.

Com va succeir en el cas de la sentència del 20 de setembre del 2023 (causa 2023-39-RE) també concorre un paràmetre a tenir especialment en compte. Els comptes corrents embargats de les recurrents des del 2018 presenten un import superior a 5 milions d'euros, els quals es mantenen subjectes a la trava durant aquests més de 7 anys, sense que les recurrents obtinguin cap rendiment econòmic.

Per tant, la durada no raonable i molt excessiva del procés penal afecta als drets fonamentals a la jurisdicció i al procés degut de la part que demana l'empara, i alhora produeix evidents perjudicis econòmics; extrem que haurà de ser tingut en compte per la jurisdicció ordinària en el moment de fixar la indemnització.

3.7. L'estimació del recurs d'empara justifica la no imposició de les costes processals d'aquesta alçada (arg. a contrari article 92.4 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional).

Decisió:

En atenció a tot això que s'ha exposat, el Tribunal Constitucional, per l'autoritat que li confereix la Constitució del Principat d'Andorra,

Ha decidit:

1. Estimar el recurs d'empara acumulat 2024-79 i 80-RE interposat per la representació processal de les Sres. Maria Gabriela Rivero Orendain i Maria Gabriela García Rivero.

2. Declarar que s'ha vulnerat el seu dret a un judici de durada raonable, reconegut a l'article 10 de la Constitució.

3. Comminar la Secció d'Instrucció Especialitzada 1 de la Batllia que adopti, en un termini màxim de 6 mesos, prorrogable per decisió fonamentada per altres 6 mesos més, les mesures que estan en l'àmbit de les seves competències per fer cessar la vulneració d'aquest dret fonamental.

4. Declarar que les recurrents tenen dret a ser indemnitzades en la quantia que determini la jurisdicció ordinària mitjançant el procediment adient.

5. No fer imposició de les costes processals en relació amb aquest recurs d'empara.

6. Publicar aquesta sentència, d'acord amb allò que disposa l'article 5 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, al *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*.

I així, per aquesta sentència nostra, que ha de ser notificada a la representació processal de les recurrents, a la Secció d'Instrucció Especialitzada 1 de la Batllia i al Ministeri Fiscal ho pronunciem, manem i signem a Andorra la Vella, el 13 de març del 2025.

Joan Manel Abril Campoy

President

Pere Pastor Vilanova

Vicepresident

Josep-D. Guàrdia Canela

Magistrat

Jean-Yves Caullet

Magistrat